
Vivat, crescat, floreat*

Vladimir Stipetić
Sveučilište u Zagrebu

Sveučilište u Zagrebu dobilo je svoj Fakultet političkih nauka dvije i pol tisuće godina nakon početka uspona političke misli (u starih Grka, oko 600 godina prije n.e. sa Solonom, koji je bio ne samo veliki državnik i reformator, već i prvi među legendarnom sedmoricom helenskih mudraca).

Odlukom Sabora Socijalističke Republike Hrvatske od 23. veljače 1962. godine osnovan je Fakultet političkih nauka, a nastava je počela 1. studenog 1962. godine — prije punih 25 godina. Svrha te odluke bila je razvoj političkih znanosti i obrazovanje kvalificiranih stručnjaka — politologa.

Institucionalno utemeljenje politologije, kao kritike politike, bilo je ne samo akt političke mudrosti, već i značajan pokazatelj demokratičnosti života u socijalističkoj samoupravnoj Jugoslaviji. Ne zaboravimo, tada osnovani Fakultet političkih nauka bio je prvi takav fakultet ne samo u Jugoslaviji već i u bilo kojoj socijalističkoj zemlji. Tek nakon toga slijede drugi takvi fakulteti — i u nas i u drugim socijalističkim zemljama.

Od svojih najranijih početaka, politička je znanost u središtu svoga istraživanja imala osnovnu bit svake zajednice: kako je i u kojim oblicima ta zajednica moguća. Razmatrajući oblike stvarnosti, kritički ih motreći, politička je misao već u staroj Grčkoj postavljala idealne prototipove, koji žive do danas kao jedna od tekovina naše civilizacije. I kao takvoj, njezino je mjesto u izučavanju na svakom sveučilištu u svijetu. Pouke koje politologija donosi od trajne su vrijednosti. Uzmimo samo primjer Grčke.

U procesu društvenog razvoja stare Grčke, kad je propadala patrijarhalna država zemljoposjedničke vlastele sa kraljem na čelu, nastajali su novi oblici društvene vlasti, koji su se prilagođavali interesima novih društvenih snaga koje su izlazile na scenu. Umjesto običajnog prava, po kojemu se živjelo u patrijarhalnom društvu, nastupilo je doba pisanih zakona i kodifikacije uopće. Grad-država rađa se iz tog procesa, a s njome i plejada politologa, znanih i danas, ne samo kao pionira, već i po temeljitosti njihove misli.

Platon, prvi među njima, rođen u atenskoj demokratiji, razvio je do savršenstva u svojim djelima ne samo dijalog (kao formu) već i slobodu da se svatko izrazi kao ličnost, sa svojim uvjerenjima i pogledima; raspravlja se o subjektivnim pogledima i stavovima, pa i kad se odbacuju neka mišljenja, njihovu se nosiocu priznaje da je razumna, misaona ličnost. Ta kultura

* Govor rektora prof. dr Vladimira Stipetića na proslavi 25. obljetnice osnivanja Fakulteta političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu

političkog dijaloga, začeta prije 2300 godina, Platonovim djelima, ostala je trajno ugrađena u političku znanost.¹

Mnoge su Platonove ideje ostale trajno prisutne i aktualne u političkoj misli. Zar načelo da je »najbolja i najsložnija ona država u kojoj za vlašću najmanje teže oni koji su izabrani da vladaju; a ako država ima drugačije vladaoce, onda je u njoj obrnuto« (320) ne podsjeća na naša načela neophodnosti rotacije?

Zar nije do danas ostao aktualan aksiom Platonove države po kojemu na vrhu države mogu biti samo najmudriji, filozofi, koji bi se posvetili potpuno državnim poslovima, izbjegavajući vlastito bogaćenje. On izriekom propisuje »da nijedan od njih nema nikakvo imanje, ako nije prijeko potrebno«. Zatim, da nijedan nema takvu kuću ili ostavu da u nju ne bi mogao ući svatko tko to želi (...)

Njima je u državi zabranjeno da imaju veze i dodira sa zlatom i srebrom; oni ne smiju biti s njim pod istim krovom, ne smiju ga nositi ni na svome odijelu niti smiju piti iz njega. Tako će spasiti i sebe i državu, jer čim bi stekli vlastitu zemlju i kuće i novac, postali bi upravnici i zemljoradnici, a ne vladari; bit će neprijatelji a ne saveznici građana; mrzit će i bit će omrznuti; ganjat će i bit će ganjani cijelog vijeka; bojat će se više neprijatelja u državi nego onoga spolja, i tako će se oni sami i cijela država sunovratiti u propast« (*Država*, 416—417).

No, nije na meni da valoriziram tu ili druge Platonove misli. Ta Platona je već Aristotel nadmašio, ne polazeći od njegove apsolutne političke norme, od idealističke ideje spekulativno-konstruktivnog izgrađivanja države (koja je opsjedala tolike umove u minulih 25 stoljeća), nego od analize realnog, konkretnog svijeta države. Ona se zasnivala na empiriji i činjenicama provjerenim u životu. Nije stoga čudo što je Aristotel političku znanost smatrao »kraljicom svih nauka«, budući da teži »dobrom i pravednom poretku«.

Aristotel, da bi, kako sam kaže, »priveo kraju filozofiju ljudskih stvari«, ispituje »što održava ili ruši države uopće, a pojedine državne oblike posebno; zašto se pojedine države nahode u dobru, a druge u rđavu stanju. Jer, samo ako tako postupimo, možda ćemo lakše moći uvidjeti i koja je država najbolja, i kakav poredak svakoj treba i kojim zakonima i ustanovama treba da se služi« (*Nikomahova etika*, 1181, b. 13).

Taj metodološki princip, koji je i danas validan do određene mjere (kao komparativna analiza), za Aristotela je posebno važan stoga što je po njemu »čovjek od prirode političko biće« — definicija kojoj se divio K. Marx (*Kapital*), koji je Aristotela inače nazivao genijem.

Nije na meni da ispitujem razloge zbog kojih nakon antike pa sve do Machiavellija gotovo nema politologa — i zašto je taj cinični istraživač srednjovjekovlja postao utemeljitelj moderne politologije.

Svako se društveno uređenje, mogli bismo reći, konstituiralo prema političkoj misli koja je u to doba bila dominantna. »Federalistički spisi« bili su teorijska osnovica stvaranja Sjedinjenih Američkih Država, koje su

¹ Interesantno je da je Hegel tu kulturu smatrao »produktom gradske civilizacije — urbanitetom«. Vidi G. F. Hegel, *Istorija filozofije*, II, Kultura, 1964, str. 150—151.

postale savezna država na principu podijeljenog suvereniteta, ali uz federalnu vladu, koja je bila sposobna da ostvari opće interese. Praktička analiza nedostataka konfederacije i njene nemoći da provede svoje zakone, temeljena na aristotelovskom načelu uporedne analize činjenica, provedena u federalističkim spisima Jeffersona, Hamiltona i drugova prije punih 200 godina, bila je teorijska osnovica stvaranja snažne nacionalne vlade u SAD.

Primjeri bi se mogli nizati unedogled. Ali to nije svrha mog pozdravnog govora. Njemu je cilj samo da pokaže da je institucionaliziranje političkih znanosti na Sveučilištu u Zagrebu prije punih 25 godina bilo izraz političke mudrosti i znanstveno opravdano.

Kolektiv koji se u ovih 25 godina izgrađivao bio je u stanju da odgovori izazovu, kreaciji znanstvene političke misli u našem društvu, koje se time više bavilo praktično nego znanstveno. Unatoč teškoćama (kadrovskim, prostornim, financijskim i drugima), Fakultet političkih nauka ostvario je golem napredak. Zagrebačko sveučilište, staro 318 godina, ponosno je na tog svog mladog junašu, koji se junački džilita na megdanu vlastite afirmacije. Želim mu mnogo uspjeha u daljnjem radu, više suradnje s drugim fakultetima (jer su političke znanosti u mnogočemu interdisciplinarne) unutar Sveučilišta i izvan njega.

Završavam sa starom latinskom — vivat, crescat, floreat!